

MUTĚNICKÉ RYBNÍKY

Foto: Ondřej Ryška

poslední hnízdiště *potápky* *černokrké* na jižní Moravě?

Hnízdni areál potápky černokrké je obrovský a můžeme se s ní setkat hned na čtyřech kontinentech. V palearktické části areálu (Evropa a Střední Asie) hnízdni nominální poddruh *Podiceps nigricollis nigricollis*. K tomuto poddruhu je řazena i izolovaná populace hnízdící v severovýchodní Číně a Koreji. V Africe jižně od Sahary lokálně hnízdí poddruh *P. g. quineyi*. Poddruh *P. n. californicus* početně osídluje jezera východní Kanady a severovýchodu Spojených států. Forma *P. n. andinus* hnízdící izolovaně na několika vysokohorských jezerech v kolumbijských Andách, která byla řazena k potápce černokrké, je dnes považována

za samostatný druh (Potápka andská, *Podiceps andinus*). Vědeckého uznání své samostatnosti si ale tato potápka příliš "neužila". Z důvodu zničení hnízdních biotopů člověkem vyhynula ve 2. polovině 20. století – poslední exemplář ve volné přírodě byl pozorován v roce 1977.

Potápka černokrká hnízdí nejseverněji v jižním Švédsku (cca 150 párů), kam se druh rozšířil až koncem minulého století. Rostoucí populace jsou zejména v západní Evropě, kde je ale rozšíření ostrůvkovité. V Evropě žije 53–96 tisíc párů, více než 70% evropské populace obývá Ukrajinu a jih Ruska.

Na území České republiky začala potápka černokrká hnízdit zřejmě až v 2. polovině 19. století při velké expanzi na západ z centra rozšíření v černomořské a kaspické oblasti. Od počátku 20. století početnost na celém území vzrůstala. V 50. – 70. letech 20. století byla nejhojnějším druhem potápky rozšířeným ve všech rybníčních oblastech. Největší kolonie byly tvořeny až stovkami párů, například na Náměštských rybnících u Třebíče bylo vrcholu dosaženo v roce 1961, kdy zde hnízdilo minimálně 470 párů – z toho 374 párů v jediné kolonii!

Potápka černokrká je druhem, u něž velikost populace značně meziročně kolísá v souvislosti s klimatickými faktory, stavem litorálních porostů a vodní hladiny v rybnících. Výkyvy byly patrné také u naší hnízdní populace, přesto se tu vysoké stavy potápek udržovaly až do konce 70. let. Ke zlomu vývoji početnosti došlo po roce 1980, kdy nastal prudký pokles trvající až do současnosti. Při celostátním mapování v le-

tech 1985 – 1989 byla ještě početnost odhadnuta 2500–5000 párů, v letech 2001–2003 to bylo již pouze 300–600 párů (tj. pokles o téměř 90%). V současnosti je potápka velice vzácným druhem – v roce 2014 se její početnost v celé ČR pohybovala kolem 50 hnízdicích párů, což byl zcela jistě nejnižší stav za posledních 100 let.

Hnízdění bylo prokázáno pouze na rybnících v Poodří, Chropýňském rybníku na Kroměřížsku, Mutěnických rybnících na Hodonínsku, Vrbenských rybnících u Českých Budějovic, Hostivických rybnících u Prahy, Bohdanečském rybníku na Pardubicku a na dvou lokalitách na Chomutovsku.

Na jižní Moravě kopíruje početnost potápek černokrkých republikový trend, její početnost klesá a druh je již docela na tenkém ledu. Z loňského roku je potvrzeno pouze jediné úspěšné hnízdění.

Foto: František Kroupa

Na jarním tahu v roce 2019 se na jižní Moravě objevilo hejno 36 potápek černokrkých 16. dubna na Vodním díle Nové Mlýny u Šakvic (Jan Bína, birds.cz), poté stojí za zmínku hejno 15 ex. na Novoveském rybníku u Pohořelic dne 17. 4. (Pavel Ondra, birds.cz). Několik dalších jarních pozorování se objevilo i z rybníku Nesyt a nadějně to vypadalo na malém rybníku u obce Rybníček na Vyškovsku, kde se v první polovině května zdržovaly dva páry ve svatebním šatu (Vlastimil Dobeš, birds.cz).

Mutěnické rybníky - jediný úspěšně hnízdící pár potápek černokrkých na jižní Moravě v roce 2019

Hnízdní lokalita leží v katastru obce Dubňany v trati Bažantnice v severní části Mutěnických rybníků. Jedná se o bývalou nádrž, kam se dříve čerpaly a ukládaly prasečí fekálie z nedaleké farmy. Po roce 2000 se sedimentační uložště

začalo předělávat na tři nádrže (bez funkčního nápuštění a výpuštění objektu do všech nádrží). Na lokalitě do roku 2009 hnízdili v kolonii raci chechtaví, kdy v jejich blízkosti hnízdily i potápky černokrké. Lokalita se však časem změnila a kolonie racků se v roce 2010 přesunula na ostrov rybníku Třetí Zbrod. Potápky černokrké však lokalitu neopustily a na prostředním rybníku v Bažantnici hnízdily i v dalších letech.

Voda na horní a prostřední nádrži byla kupodivu velmi čistá, což potápkám vyhovovalo, pokazilo ji až nelegální zarybnění po roku 2013. Přemnožení a nárůst karase obecného v dalších letech zásadně ovlivnilo kvalitu vody a tím i hnízdění potápek černokrkých. Pro srovnání: v roce 2013 na lokalitě úspěšně vyhnízdilo min. 6 párů, v roce 2014 hnízdily neúspěšně 3 páry, v roce 2015 již pouze 1 neúspěšný pár, v letech 2016 a 2017 hnízdění nezjištěno. V roce 2017 po-

tápky vyhnízdily na Třetím Zbrodu, kdy byl 17. června pozorován pár s jedním mládětem (Karel Šimeček, birds.cz). V roce 2018 nebylo hnízdění zjištěno.

Kvůli suchu a velmi špatné kvalitě vody došlo v roce 2018 na prostřední nádrži v Bažantnici k hromadnému úhynu ryb. Voda se do jara 2019 bez rybí obsádky a díky srážkám výrazně zlepšila a jaké bylo milé překvapení, když se na jaře 2019 na lokalitě objevily dva tokající páry potápek černokrkých.

V průběhu června oba páry zahnízdily, z toho jeden pár byl neúspěšný a v červenci se již na lokalitě nezdržoval, druhému páru se na přelomu června a července vyklubala dvě mláďata a obě úspěšně vyvedl. Lokalitu rodinka potápek během srpna opustila.

Jediný úspěšný pár je však pro jižní Moravu velmi málo, navíc v lokalitě, která má nejistou budoucnost. V případě potápek černokrké by se veškerá snaha měla zaměřit na důslednou komplexní ochranu posledních hnízdišť.

Ondřej Ryška

Zdroj:

ČSO 2015: Pták roku 2015: Potápka černokrká. Ptačí svět 1

ČSO 2020a: Atlas hnízdního rozšíření ptáků 2014 – 2017. Dostupné na https://birds.cz/avif/atlas_sq_alloc.php

ČSO 2020b: Birds.cz. Pozorování ptáků. Dostupné na <https://birds.cz/avif/>

